

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΣΦΑΙΡΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΑΙΘΟΥΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΗ 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1911

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ

Τακτικού Καθηγητού του Δικονομικού Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,"

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1912

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

N

3880

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

*Τις εφημερίδας της Ακαδημίας
1/1/1912*

**Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΣΦΑΙΡΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΑΙΘΟΥΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΗ 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1911

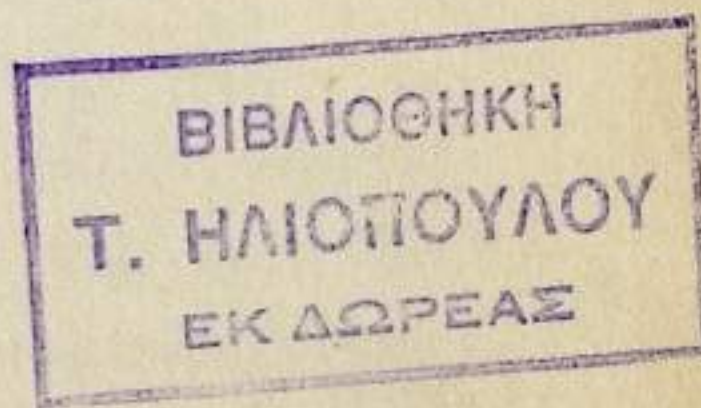
ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ

Τακτικού Καθηγητού του Δικονομικού Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

22 ΣΕΠ. 1958

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,"

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1912

Ἀρχόμενος σήμερον τῆς διδασκαλίας αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ἣτις διὰ τῆς ψήφου αὐτῆς ἔκρινέ με ἄξιον νὰ διδάσκω ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης πρὸς τοὺς Κριτάς, οἵτινες μετὰ τῆς Σχολῆς ὁμόψηφοι ἐδείχθησαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἣτις προέτεινε τὸν διορισμόν μου πρὸς τὴν Α. Β. Υ. τὸν Ἀντιβασιλέα, ὅστις ηὐδόκησε νὰ μὲ διορίσῃ τακτικὸν Καθηγητὴν τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁμολογῶ, Κύριοι, ὅτι μετὰ συγκινήσεως ζωηρᾶς ἄρχομαι διδάσκων τὴν πολιτικὴν δικονομίαν διότι ἀναλογίζομαι οἷους εἶχον προκατόχους καὶ ὅποσον μεγάλας διὰ τοῦτο ἀναλαμβάνω ὑποχρεώσεις.

Ἀληθῶς ἐὰν τὰς ἔδρας καὶ ἄλλων κλάδων τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἐλάμπρυνε παρ' ἡμῖν ἐξόχων ἀνδρῶν ἡ διδασκαλία, ἰδιαζόντως εὐτυχῆς ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὑπῆρξεν ἡ ἔδρα τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

Τὴν ἔδραν ταύτην ἐτίμησεν ὁ ΦΕΔΕΡΟΣ, πρῶτος διδάξας τῆς πολιτικῆς διαδικασίας τὰς ἀρχὰς τοὺς μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑθνους διψήσαντας ἀνωτέρας παιδείας. Τὴν ἔδραν ταύτην ἐδόξασεν ὁ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, ὁ ἀνὴρ, εἰς οὗ τὸ ὄνομα σκιρτᾷ τοῦ Ἑλληνοῦ νομικοῦ ἡ καρδία, ὁ ἰδρυτῆς τῆς παρ' ἡμῖν δικονομικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ὁ σοφώτατος μύστης· ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς νομικῶν ἐμβριθέστατος· ὁ τὴν ἄκραν νομικὴν σοφίαν συνδυάσας πρὸς κλασσικὴν περὶ τὰ ἑλληνικὰ ἰδία γράμματα παίδευσιν· ὁ ἐπιστήμων, περὶ οὗ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ περὶ τοῦ Λαβέωνος γραφέν:

...juris civilis disciplinam principali studio exercuit et consulentibus de jure... responsitavit, set ceterarum quoque bonarum artium non expers fuit et in grammaticam sese atque dialecticam, litterasque antiquiores altiores que penetraverat¹...

Τὴν ἔδραν ταύτην ἐτίμησεν, ἐπὶ βραχὺ μόνον διδάξας, ὁ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΙΟΜΗΔΗΣ, ὁ ἐν Αἰγύπτῳ κατόπιν διαπρέψας ὡς δικαστής. Τὴν ἔδραν ταύτην ἠγλάισεν ὁ ΞΕΝΟΦΩΝ ΨΑΡΑΣ, ὁ διδάσκαλος

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδῆ,
ὁ κατὰ τὴν ὀξύνοϊαν οὐδενὸς ἐλάττων, κατὰ δὲ τὴν δικανικὴν εὐγλωττίαν ἀπάντων τῶν συγχρόνων ὑπέρτερος. Τὴν ἔδραν ταύτην ἐκόσμησεν ἕτερος

σοφὸς διδάσκαλός μου, ὁ ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ, οὗ πάντες θαυμάζομεν τῆς νομικῆς μορφώσεως τὴν εὐρύτητα καὶ τῶν γνώσεων τὸ πολυσχιδές.

Εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀκροατοῦ αὐτόματος καὶ ἀσυναίσθητος ἔρχεται ἡ πρὸς τοὺς προκατόχους σύγκρισις τοῦ διαδόχου. Πῶς λοιπόν, τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διαδεχόμενος, νὰ μὴ αἰσθάνωμαι βαρὺ, βαρύτερον τὸ φορτίον;

Δὲν εἶνε μόνη τῶν ἀνδρῶν τούτων ἡ ἀνάμνησις, ἣτις ζωηρὰν μοὶ ἐμποιεῖ συγκίνησιν. Ἐκ παραλλήλου ἀναλογίζομαι τὸ μέγεθος τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἔχει καὶ πρὸς τὴν Ἐπιστήμην ὁ μέλλων ἀπὸ καθέδρας νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν πολιτικὴν δικονομίαν καὶ πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεότητα ὁ διδάσκαλος ὁ ἀκαδημαϊκός.

Διότι δὲν φαντάζομαι, ὅτι ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὁ κληθεὶς νὰ διδάξῃ ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης, ἐὰν ἀπλῶς μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς ξηρὸν τὸ περιεχόμενον τῶν νόμων. Ἡ κοινωνία θέλει τὸν ἀκαδημαϊκὸν διδάσκαλον, καὶ εὐλόγως, ἡγέτην ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ δικαίου. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ἔργον οὐχὶ σμικρόν, ἀλλὰ μέγιστον.

*
* *

Δὲν εἶνε ὑπερβολή, εἰάν εἴπη τις, ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συστηματικὴν τῆς πολιτικῆς δικονομίας διατύπωσιν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀμόρφου περιεχομένου τῶν νομικῶν διατάξεων ἐξαγωγήν τῶν νομικῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν προσήκουσαν κατάταξιν αὐτῶν, ἀληθῆς ἀνακαίνισις ἐπῆλθε κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.²

Ἡ θεωρία τῆς δίκης οὐχὶ ἀπλῶς ὡς σειρᾶς πράξεων τῶν διαδίκων καὶ τοῦ δικαστοῦ, ἢ καὶ τρίτων προσώπων, διαδεχομένων ἀλλήλας καθ' ὠρισμένην τάξιν, κατὰ τακτὰ χρονικὰ σημεῖα καὶ καθ' ὠρισμένους τύπους, οἷαν ἀντιλαμβάνεται τὴν δίκην καὶ τὴν σήμερον ἔτι ἡ Γαλλικὴ ἐπιστήμη,³ ἀλλ' ὡς ἐν νόμου σχέσεως⁴, ἐχούσης ὑποκείμενα κατὰ τινὰς μὲν τοὺς διαδίκους μόνους,⁵ καθ' ἑτέρους δέ, ὅπερ ὀρθότερον,⁶ τοὺς τε διαδίκους καὶ τὸ δικαστήριον ὡς ὄργανον τῆς πολιτείας,⁷ σχέσεως, ἐν ἣ αἱ πράξεις τῶν ὑποκειμένων αὐτῆς ἐμφανίζονται ὡς στοιχεῖα, τείνοντα εἰς ταύτης τὴν λύσιν κατὰ τινὰ τῶν νομίμων τρόπων,⁸ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς στοιχεῖα οὐχὶ αὐτοτελῆ, ἀλλ' ἑτεροτελῆ· ἡ θεωρία τῆς δίκης ὡς ἐννόμου σχέσεως δυναμένης νὰ μεταγγισθῇ εἰς ἕτερα πρόσωπα κατὰ διαδοχὴν, ὡς ἐννόμου σχέσεως, ἐξ ἧς πηγάζουσι μεταξὺ τῶν ἐν τῷ δικτύῳ τῆς σχέσεως ταύτης περιλαμβανομένων δικαιώματα

καὶ ὑποχρεώσεις, ἢ καὶ βάρη ἀπλῶς, κατὰ τὰς ἐκάστοτε φάσεις τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος.⁹ ἡ θεωρία αὕτη τῆς δίκης, δι' ἧς καὶ μόνης παρέχεται συνθετική ταύτης εἰκὼν καὶ παρὰσκευάζεται ἡ ἀκριβὴς ἀντίληψις τῶν φαινομένων αὐτῆς, εἶνε τῆς νεωτέρας γερμανικῆς ἐπιστήμης καρπός.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἀγωγῆς ὡς τῆς τυπικῆς πράξεως, ἣν τὸ πρόσωπον ὡς τοιοῦτον ἔχει δικαίωμα νὰ ἐνεργήσῃ καὶ δι' ἧς κατατίθεται τὸ θεμέλιον πρὸς ἴδρυσιν τῆς ἐννόμου σχέσεως τῆς δίκης ἐν τῇ διαγνωστικῇ διαδικασίᾳ.¹⁰ ἡ ἔννοια τῶν διαδικαστικῶν προϋποθέσεων (Processvoraussetzungen), ὡς τῶν ἐκ τοῦ νόμου ὄρων πρὸς τὴν ὁμαλὴν λύσιν τῆς σχέσεως ταύτης διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς οὐσίας.¹¹ ἡ ἔννοια τῶν προϋποθέσεων τῆς ἐνδίκου προστασίας (Rechtsschutzvoraussetzungen),¹² ὡς τῶν ἐκ τοῦ νόμου ὄρων πρὸς λύσιν τῆς δίκης οὐχὶ ἀπλῶς διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοιαύτης ἀποφάσεως ὑπὲρ τοῦ διαδίκου, ὅστις, ἐὰν ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν οἱ ὅροι ὑπάρχωσιν, ἔχει, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ ἀντίληψιν,¹³ ἀξίωσιν ἐνδίκου προστασίας (Rechtsschutzanspruch),¹⁴ ἀξίωσιν δημοσίου δικαίου, διάφορον τῆς κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀξιώσεως.¹⁵

ἡ ἐφαρμογὴ τέλος τῆς ἐννοίας τῆς ἀξιώσεως ἐπὶ ἐνδίκῳ προστασίᾳ καὶ τῶν πρὸς ταύτην συναφῶν ἐννοιῶν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς διαγνωστικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς ἀσφαλιστικῆς διαδικασίας,¹⁶ πάντα ταῦτα ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις διευτυπώθησαν.

Πάντα ταῦτα εἶνε τὸ προῖόν τῆς συντόνου δογματικῆς ἐργασίας πλειάδος ὅλης ἐξόχων ἐπιστημόνων, ἰδιαίτατα Γερμανῶν, τοῦ Bülow καὶ τοῦ Degenkolb, τοῦ Weismann καὶ τοῦ Kohler, τοῦ Wach καὶ τοῦ Hellwig, τοῦ R. Schmidt καὶ τοῦ Stein, τοῦ Chiovenda καὶ τοῦ Mortara, ἵνα τοὺς κρατίστους μόνον ὀνομάσω.

Διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, καὶ τῶν ζωηρῶν πρὸς ἀλλήλους ἐπιστημονικῶν συζητήσεων, αἱ ἐννοιαὶ αὗται ἐσχηματίσθησαν καί, σχηματισθεῖσαι, διακαθαίρονται καὶ ἀποσαφοῦνται ὁσημέραι.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπλασις τῆς περὶ ἀποδείξεως θεωρίας ἐν τοῖς νεωτάτοις ὡσαύτως χρόνοις συνετελέσθη, διὰ τῶν ἐργασιῶν ἰδίᾳ τοῦ Heusler¹⁷ καὶ τοῦ Stein,¹⁸ καὶ οὐχὶ πρὸ μακροῦ χρόνου ἐγένετο ἡ βαθυτέρα ἐπιστημονικὴ ἀνάλυσις τῆς οὐσίας τῶν δικανικῶν πράξεων, εἰδικώτερον τῶν πράξεων τῶν διαδίκων καὶ τῶν πράξεων τοῦ δικαστηρίου, καθ' ἑαυτάς τε καὶ

ὡς ἑτεροτελῶν στοιχείων τῆς δίκης. Ἀναφέρω ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔποψιν τὰς ἐργασίας ἰδίᾳ τοῦ Kohler,¹⁹ τοῦ Klein,²⁰ τοῦ Trutter,²¹ τοῦ Pollak,²² τοῦ Kisch,²³ τοῦ Nussbaum.²⁴

Ἡ προσήκουσα χρησιμοποίησις τῶν, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος, νομικῶν ἐννοιῶν καὶ ἐν γένει τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἡμετέρας δικονομίας καὶ ἡ ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἡμετέρων διαδικαστικῶν νόμων ἐνδεχομένη ἐξαγωγή νέων νομικῶν ἐννοιῶν εἶνε τὸ πρῶτον, δυσχερὲς καθ' ἑαυτό, ἔργον τοῦ Ἑλλήνος ἐρμηνευτοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ τὸ μόνον.

* * *

Αἱ νομικαὶ ἐννοιαὶ δὲν ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰς τὸ δίκαιον. Αἱ νομικαὶ ἐννοιαὶ καὶ οἱ ὅρισμοί εἶνε χρήσιμοι μόνον, ὅπως καταστῶμεν κύριοι τῆς νομικῆς ὕλης, ὅπως δεσπόσωμεν αὐτῆς, ὅπως πλάσωμεν, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Sohm,²⁵ ἐκ τοῦ Χάους τῶν διατάξεων, τὸν Κόσμον, τὸν Κόσμον τὸν νομικόν. Ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦσι τὸ *jus quod est*.

Ἐλέχθη ἐπανειλημμένως: τὸ δίκαιον δὲν εἶνε ἀπλοῦν ἄθροισμα ἐννοιῶν, ἀρχιτεκτονικῶς ἐν λογικῷ τινι συστήματι κατατεταγμένων· εἶνε ζῶσα

δύναμις, ἔχουσα τὰς ῥίζας αὐτῆς ἐν τῷ παρελθόντι καὶ δεκτικὴ ἐξελίξεως ἐν τῷ μέλλοντι. Τούτου δὲ τοῦ *juris quod est* τὴν οὐσίαν καλεῖται νὰ ἐξεύρη ἡ νομικὴ ἐπιστήμη.

Ἀλλὰ πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐπιτύχη τούτου, ἡ θεωροῦσα τὰς καθ' ἑκάστην νομικὰς διατάξεις καὶ τοὺς καθ' ἑκάστον θεσμοὺς οὐχὶ ὡς τῆς διανοίας ὠρισμένου ἀνθρώπου ἢ ἀνθρώπων ἐπινοήματα, ἀλλ', οἷοι καὶ πράγματι εἶνε, ὡς τὸν καρπὸν ἐξελίξεως ἱστορικῆς καὶ ὡς δεκτικοὺς περαιτέρω ἀναπτύξεως ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν, τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν;

Ἄν τὸ τοιοῦτον ἀληθεύῃ διὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον τῶν συγχρόνων πολιτικῶν κοινωνιῶν, ἐπίσης ἀληθεύει διὰ τὴν πολιτικὴν δικονομίαν.²⁶

Ὡς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου οἱ κανόνες εἶνε τὸ προῖόν τῆς ἐργασίας χιλιετηρίδων, οὕτω καὶ αἱ νομικαὶ ιδέαι, αἱ ἐν ταῖς νεωτέραις δικονομίαις τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης κατατεθειμέναι, εἶνε ιδέαι προελθοῦσαι ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας πολλῶν γενεῶν· εἶνε προῖόν ἐξελίξεως ἱστορικῆς, ἥτις τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς ἔχει ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ δικαίῳ, ἐν ὠρισμένοις δὲ σημείοις καὶ ἔτι ἀπωτέρω, ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ.²⁷

Εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ ἡμετέρα δικονομία δὲν εἶνε

ὁ ὥριμος καρπὸς τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως τοῦ βυζαντιακοῦ ἡμῶν δικαίου.²⁸ Καθ' ὃν χρόνον ἤρξατο ἀναπτυσσόμενος ὁ ἐκ τῶν σπλάγγνων τοῦ μεσαιωνικοῦ γεννηθεὶς νεώτερος Ἑλληνισμὸς καὶ ἤρξατο λάμπουσα τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ φλόξ, λαῖλαψ ἰσχυρὰ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐμάρανε τὴν φλόγα. Εὐτυχῶς τὸ πῦρ δὲν ἐσβέσθη. Τὸ πῦρ διετηρήθη ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τὴν τέφραν καί, διατηρηθὲν, ἀνέλαμψε καὶ αὖθις. Ἀλλ', ἀναλάμψαν ἄτονον, εἶχεν ἀνάγκην ἐνισχύσεως ἀπὸ τῆς Ἑσπερίας.

Ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις κλάδοις, οὕτω καὶ ἐν τῇ ὀργανώσει τῆς πολιτικῆς διαδικασίας ἀπὸ τῆς Ἑσπερίας μετεφυτεύθησαν εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν πατρίδα αἱ ἐν τῇ Δύσει παραχθεῖσαι βαθμηδὸν νομικαὶ ἰδέαι· εἰδικώτερον αἱ νομικαὶ ἰδέαι αἱ κρατοῦσαι ἐν Γερμανίᾳ, καθ' ὃν χρόνον κατῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Γεώργιος Λουδοβίκος Maurer.

Καθ' ὃν χρόνον συνέταξε τὸ νομοθέτημα αὐτοῦ ὁ Maurer ἦτο ἤδη αἰσθητὴ ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἐπίδρασις τῶν γαλλικῶν ἰδεῶν, τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἐνεψύχουν τὸν Code de procédure τοῦ μεγάλου Κορσικανοῦ. Ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν ἰδεῶν τούτων εἶχον ἀναφανῆ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχυραὶ τάσεις πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ τότε κρατοῦντος ἐκεῖ διαδικαστικοῦ

δικαίου.²⁹ Ἐπόμενον ἄρα ἦτο τὸ ἔργον τοῦ σοφοῦ Βαυαροῦ νὰ ἀποτελῇ μίαν τῶν ἐκδηλώσεων τῶν μεταρρυθμιστικῶν τούτων τάσεων.

Καὶ ὄντως ἡ ἡμετέρα δικονομία περιέχει ἐν ἑαυτῇ, ἄνευ τῆς προσηκούσης πολλάκις συγχωνεύσεως, κυρίως μὲν ιδέας ὑπαρχούσας ἐν τῷ Code de procédure, ἀλλὰ καὶ ιδέας ὑπαρχούσας ἐν τῇ λεγομένη κοινῇ Γερμανικῇ δικονομίᾳ· οὕτω λ. χ. τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς παρὰ τῶν διαδίκων κινήσεως τῆς διαδικασίας καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς δημοσιότητος καὶ προφορικότητος τῶν συζητήσεων παρέλαβεν ἐκ τῆς Γαλλικῆς, τὴν δὲ λεγομένην ἀρχὴν τοῦ ἄνευ ἐπικουρίας δικάζεσθαι παρέλαβεν ἐκ τῆς κοινῆς Γερμανικῆς δικονομίας.

Ἀλλὰ καὶ αἱ δικονομίαι αὗται ἀμφοτέραι τὴν πηγὴν αὐτῶν εἶχον ἐν ἄλλαις προγενεστέραις μορφαῖς τοῦ διαδικαστικοῦ δικαίου.

Ὁ Code de procédure³⁰ ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τῆς περιφήμου ordonnance civile τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', τῆς ἐκδοθείσης κατὰ τὸ ἔτος 1667. Ταύτης δὲ τὴν ἐκδοσιν εἶχε παρασκευάσει πληθὺς ἐτέρων διαταγμάτων προγενεστέρων Γάλλων Βασιλέων, ἐν οἷς ἀπεκρυσταλλώθησαν βαθμηδὸν αἱ νομικαὶ ιδέαι, αἱ προκύψασαι ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν παλαιῶν φραγκικῶν θεσμίων ἐπιδράσεως τῆς ἐν Ἰταλίᾳ σχηματισθείσης

περὶ τὰ τέλη τοῦ μέσου αἰῶνος διαδικασίας, αἱ νομικαὶ ἰδέαι, αἱ φανερωθεῖσαι ἐξωτερικῶς ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν δικαστηρίων, ἰδιαίτατα τοῦ Παρλαμέντου τῶν Παρισίων, καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, τοῦ Pierre de Fontanes καὶ τοῦ Beaumanoir, τοῦ Dubreuil καὶ τοῦ Masuer, τοῦ Imbert καὶ ἄλλων.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ κοινὴ Γερμανικὴ δικονομία³¹ ὑπῆρξε τὸ προῖόν τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐν τῷ Σαξωνικῷ ἰδίᾳ δικαίῳ κατατεθειμένων ἰδεῶν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ΙΕ^{ην} καὶ ΙΖ^{ην} μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα εἰσαχθεῖσαν εἰς τὰς Γερμανικὰς χώρας διαδικασίαν.

Ἐκείνη δὲ πάλιν ἡ Ἰταλικὴ διαδικασία³², ἥς τὴν πληρεστάτην εἰκόνα παρέχει τὸ Speculum Judiciale τοῦ Γουλιέλμου Durantis, διεπλάσθη κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ τὸν ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνα ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανονικῶν καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν πηγῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἰταλικαῖς πόλεσι στατούτων. Καὶ τὰ στατοῦτα δέ, ἅτινα ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς ἡ κοιτὶς τῶν νεωτέρων δικονομιῶν (R. Schmidt), ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ῥωμαϊκῶν καὶ γερμανικῶν ἰδεῶν, ἰδίᾳ τοῦ δικαίου τῶν λογγοβάρδων, καὶ τῆς παπικῆς νομοθεσίας· ὡς ἀφ' ἑτέρου ἡ δικονομία τῆς Δυτικῆς

Ἐκκλησίας τὴν ἀφετηρίαν εἶχεν ἀπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, ὑφ' ἣν μορφὴν τοῦτο παρεδόθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τῶν Ἰουστινιανείων συλλογῶν, δὲν ἔμεινε δὲ καὶ αὕτη ἀπὸ τῶν γερμανικῶν ἰδεῶν ἀνεπηρέαστος.

Δὲν εἶνε τῆς παρούσης ὥρας νὰ ἐξετάσω ἐν λεπτομερείᾳ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐξελίξεως. Ἔδωκα μόνον γενικωτάτην τινὰ σκιαγραφίαν, ὅπως ὑποδείξω τὴν ἱστορικὴν ἅλυσιν, ἣς τὸν τελευταῖον κρίκον ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἡ δικονομία τοῦ Maurer.

Χάρις τῇ ἀληθείᾳ ὀφείλεται εἰς τοὺς σοφοὺς Γερμανοὺς ³³, τὸν ἑξοχὸν τοῦ Savigny μαθητὴν Bethmann-Hollweg ³⁴, τὸν Briegleb ³⁵ καὶ τὸν Planck ³⁶, τὸν Wach ³⁷ καὶ τὸν Sohm ³⁸, τὸν Brunner ³⁹ καὶ τὸν Schwarz ⁴⁰, τὸν Ficker ⁴¹, τὸν Wartmund ⁴² καὶ τὸν v. Halban ⁴³, τοὺς Γάλλους Glasson ⁴⁴ καὶ Tardif ⁴⁵, τὸν Ἰταλὸν Pertile ⁴⁶ καὶ πολλοὺς ἄλλους, ⁴⁷ οἵτινες, εἴτε διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πηγῶν, εἴτε διὰ τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν πηγῶν, ἀφήρεσαν κατὰ μέγα μέρος τὸν πέπλον, ὅστις ἐκάλυπτε τὰ γενέθλια τῶν νεωτέρων δικονομιῶν καὶ παρέδωκαν ἡμῖν τὴν κλεῖδα πρὸς πλήρη τοῦ περιεχομένου αὐτῶν κατανόησιν.

*
* *

Εἶνε ἐξόχως διαφέρουσα ἡ ἐντύπωσις, ἣν λαμβάνει ὁ ἐρευνητὴς ἐξετάζων τοὺς δικονομικοὺς θεσμοὺς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἱστορίας. Οἱ θεσμοὶ δὲν παρίστανται ὡς ἀθροίσματα ἐννοιῶν ἄνευ ἐσωτερικῆς δυνάμεως, ὡς κενὰ «εἶδωλα καμόντων», ἀλλ' ἐμψυχοῦνται οἷονεὶ καὶ κινουῦνται καὶ ζῶσιν.

Ὅποσον διδακτικὴ εἶνε λ. χ. ἡ ἐπισκόπησις τῶν διαφόρων φάσεων, ὑφ' ἧς ἐμφανίζεται διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ ἐρήμην δίκη. Εἰς ὅσας ἐμβάλλει σκέψεις τὸν νομικὸν ἢ ἐξέλιξις τοῦ θεσμοῦ τῆς κατασχέσεως, ἢ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἐμφάνις τοῦ ὅρκου ὡς μέσου ἀποδείξεως, ἢ ἐκάστοτε διάπλασις τοῦ συστήματος τῶν ἐνδίκων μέσων καὶ ἄλλων θεσμῶν ἢ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις. Ὅποσον διαφέρουσα εἶνε λ. χ. ἡ παρακολούθησις τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐκτελεστῶν ἐγγράφων κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ φάσεις ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐν γένει Ἀνατολὴν καὶ ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς πιθανῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν⁴⁸ καὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, μετὰ συγχώνευσιν ἴσως πρὸς παρεμφερῆ γερμανικὸν θεσμόν, ἀπαντῶντα ἤδη ἐν τῷ ἐδίκτῳ τοῦ Λουιπράνδου,⁴⁹ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀπὸ τῆς Γαλλίας πάλιν εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα.

Καὶ γενικώτερον· ὅποσον ἐλκύει ἢ ἀπὸ περιοπῆς

ἐξέτασις τοῦ ὅλου τῆς ἀποδείξεως θεσμοῦ ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τοῦ δικαίου!

» Τὰς ἐκδηλώσεις καὶ τὰ ἔχνη τῆς πάλης τοῦ πνεύ-
» ματος πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀληθείας ζητοῦμεν
» συνήθως ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς κινήσεσιν, ἐν τῇ
» φιλοσοφίᾳ, ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις· ἀλλ' ὅπό-
» σον σπανίως ἐνθυμούμεθα, παρετήρησεν ὀξύτατα
» ὁ Φραγκῖσκος Klein,⁵⁰ τὸν μέγαν καὶ δεινὸν περὶ
» τῆς ἀληθείας ἀγῶνα, τὸν ἐνσαρκούμενον ἐν τῇ δίκῃ.

» Ἔργον τοῦ δικαστοῦ κατ' ἐξοχὴν εἶνε τῆς ἀλη-
» θείας ἢ εὗρεσις, διότι μόνον ἀληθῆς καὶ ἀκριβῆς
» τῶν πραγμάτων γνῶσις εἶνε τῆς δικαίας κρίσεως
» ὁ κύριος ὅρος. Διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἴσως
» εὗρίσκονται τοσαῦτα ἰσχυρὰ καὶ ἀμέσως ἀπὸ τῆς
» λαϊκῆς ψυχῆς ἐκπορευόμενα μαρτύρια τῆς ἐκά-
» στοτε περὶ τὴν ἀλήθειαν φιλοσοφίας τῶν λαῶν,
» ὅσον ἐν τῇ δίκῃ.

» Τὰ διάφορα συστήματα ἀποδείξεως ἐν τῇ ἐπαλ-
» λήλῳ αὐτῶν διαδοχῇ δεικνύουσιν, ὅπόσον σα-
» λεύουσα εἶνε ἡ περὶ τῆς ἀληθείας ἀντίληψις καὶ
» ὅπόσον ἡ μεταβολὴ τῆς περὶ τὴν ἀλήθειαν θεω-
» ρίας, ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ἀπὸ τῆς ἀνα-
» πτύξεως τῶν πνευματικῶν δυναμέων ἐξαρτωμένη,
» ἐπηρεάζεται πράγματι ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ὑπὸ τοῦ
» οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τῆς

» περιόδου, ὑπὸ τῶν κρατουσῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ
 » ἐν ταῖς κοινωνικαῖς τάξεσιν ἰδεῶν, ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ
 » πνεύματος, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὑπὸ τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ βίου».

Ἡ ὑπὸ τὴν δᾶδα τῆς ἱστορίας ἐξέτασις καὶ τῆς
 ἡμετέρας δικονομίας ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον ἔργον
 τοῦ Ἑλληνος ἐρμηνευτοῦ. Ἴσως δὲ καὶ ἡ βαθυ-
 τέρα διερεύνησις τῆς μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν τύχης
 τῶν δικονομικῶν καθόλου θεσμῶν ἐν τῇ βυζαν-
 τιακῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς
 τυχὸν ἐξελίξεως αὐτῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἐν ᾗ
 διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσβολὴν
 τῶν Γερμανικῶν φύλων ἀκμαῖον τὸ Βυζαντιακὸν
 δίκαιον, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν διαφώτισις
 τοῦ σκοτεινοῦ προβλήματος, ἃν καὶ κατὰ πόσον
 οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἔσχον ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τῆς ἀνω-
 τέρω μνησθείσης Ἰταλικῆς διαδικασίας, δὲν πρέπει
 νὰ εἶνε ξένη πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνος ἐπιστή-
 μονος. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα περατοῦται ἡ ἀποστολὴ
 αὐτοῦ.

* *

Διὰ τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς
 συστηματικῆς ἐπεξεργασίας ἀφ' ἑτέρου παρεσκευά-
 σθη ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ὑγιὲς φιλοσοφικὴ
 ἀντίληψις τῶν δικονομικῶν θεσμῶν καὶ προελειάνθη

ἐξέτασις τοῦ ὅλου τῆς ἀποδείξεως θεσμοῦ ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τοῦ δικαίου!

«Τὰς ἐκδηλώσεις καὶ τὰ ἔχνη τῆς πάλης τοῦ πνεύ-
»ματος πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀληθείας ζητοῦμεν
»συνήθως ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς κινήσεσιν, ἐν τῇ
»φιλοσοφίᾳ, ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις· ἀλλ' ὅπό-
»σον σπανίως ἐνθυμούμεθα, παρετήρησεν ὀξύτατα
»ὁ Φραγκῖσκος Klein,⁵⁰ τὸν μέγαν καὶ δεινὸν περὶ
»τῆς ἀληθείας ἀγῶνα, τὸν ἐνσαρκούμενον ἐν τῇ δίκῃ.

»Ἔργον τοῦ δικαστοῦ κατ' ἐξοχὴν εἶνε τῆς ἀλη-
»θείας ἡ εὗρεσις, διότι μόνον ἀληθῆς καὶ ἀκριβῆς
»τῶν πραγμάτων γνῶσις εἶνε τῆς δικαίας κρίσεως
»ὁ κύριος ὅρος. Διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἴσως
»εὐρίσκονται τοσαῦτα ἰσχυρὰ καὶ ἀμέσως ἀπὸ τῆς
»λαϊκῆς ψυχῆς ἐκπορευόμενα μαρτύρια τῆς ἐκά-
»στοτε περὶ τὴν ἀλήθειαν φιλοσοφίας τῶν λαῶν,
»ὅσον ἐν τῇ δίκῃ.

»Τὰ διάφορα συστήματα ἀποδείξεως ἐν τῇ ἐπαλ-
»λήλῳ αὐτῶν διαδοχῇ δεικνύουσιν, ὅπόσον σα-
»λεύουσα εἶνε ἡ περὶ τῆς ἀληθείας ἀντίληψις καὶ
»ὅπόσον ἡ μεταβολὴ τῆς περὶ τὴν ἀλήθειαν θεω-
»ρίας, ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ἀπὸ τῆς ἀνα-
»πτύξεως τῶν πνευματικῶν δυναμέων ἐξαρτωμένη,
»ἐπηρεάζεται πράγματι ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ὑπὸ τοῦ
»οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τῆς

» περιόδου, ὑπὸ τῶν κρατουσῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ
 » ἐν ταῖς κοινωνικαῖς τάξεσιν ἰδεῶν, ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ
 » πνεύματος, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὑπὸ τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ βίου».

Ἡ ὑπὸ τὴν δᾶδα τῆς ἱστορίας ἐξέτασις καὶ τῆς
 ἡμετέρας δικονομίας ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον ἔργον
 τοῦ Ἑλληνοῦ ἐρμηνευτοῦ. Ἴσως δὲ καὶ ἡ βαθυ-
 τέρα διερεύνησις τῆς μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν τύχης
 τῶν δικονομικῶν καθόλου θεσμῶν ἐν τῇ βυζαν-
 τιακῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἡ πασακολούθησις τῆς
 τυχόν ἐξελίξεως αὐτῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἐν ᾗ
 διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσβολὴν
 τῶν Γερμανικῶν φύλων ἀκμαῖον τὸ Βυζαντιακὸν
 δίκαιον, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν διαφώτισις
 τοῦ σκοτεινοῦ προβλήματος, ἃν καὶ κατὰ πόσον
 οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἔσχον ἐπίδρασιν τινα ἐπὶ τῆς ἀνω-
 τέρω μνησθείσης Ἰταλικῆς διαδικασίας, δὲν πρέπει
 νὰ εἶνε ξένη πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνοῦ ἐπιστή-
 μονος. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα περατοῦται ἡ ἀποστολὴ
 αὐτοῦ.

*
* *

Διὰ τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς
 συστηματικῆς ἐπεξεργασίας ἀφ' ἑτέρου παρεσκευά-
 σθη ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ὑγιὲς φιλοσοφικὴ
 ἀντίληψις τῶν δικονομικῶν θεσμῶν καὶ προελειάνθη

οὕτως, ιδιαίτατα ἐν ταῖς Γερμανικαῖς χώραις, ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν σύνταξιν νέων κωδίκων, πληρούντων τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου κοινωνίας.

Ἐν ᾧ ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 25 Ἰουνίου 1865 παρελήφθη κατὰ βάσιν τὸ σύστημα τοῦ Code de procédure, ἐν Γερμανίᾳ⁵¹ ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀρξαμένη κίνησις ἐν τῷ δικονομικῷ πεδίῳ, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἡ προκληθεῖσα ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ἰδεῶν τοῦ Code de procédure πρὸς τὰς τῆς ἐγγωρίου κοινῆς δικονομίας, ἐξεδηλώθη ἤδη ἀπὸ τῆς δευτέρας τοῦ αἰῶνος τούτου δεκαετηρίδος κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν κωδίκων γερμανικῶν τινων Κρατῶν, ὧν σπουδαιότατος ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1850 ἐκδοθεὶς κώδιξ τῆς πολιτικῆς δικονομίας τοῦ Ἀννοβέρου. Ἐτερματίσθη δὲ ἡ κίνησις αὕτη μετὰ τὴν συντέλεσιν τῆς Γερμανικῆς ἐνότητος διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἐκδόσεως τοῦ κώδικος τῆς πολιτικῆς δικονομίας τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐκτοτε νέα κίνησις ἤρξατο, κίνησις ἐπηρεαζομένη πῶς καὶ ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν ἀναμορφωτικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἦλθον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.⁵²

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν συναλλαγῶν, ἡ ὅλη ἐπίσπευσις τοῦ οἰκονομικοῦ βίου κατέστησαν ἐπιτακτικὴν τὴν

ἀνάγκην τῆς ἐπισπεύσεως τῶν δικῶν. Ἡ ἐκκρεμοδικία καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐν τῇ παραγωγῇ χρησιμοποίησιν τοῦ κεφαλαίου καὶ ἡ μακρὰ τῶν δικῶν διάρκεια ἐπηρεάζει καιρίως τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν· τόσον καιρίως, ὥστε νὰ σκέπτηται τις, ἂν δὲν εἶνε προτιμότερον ὅπως ἡ κατ' ἀκρίβειαν διονύχισις τῶν διαφορῶν ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν γενικωτέρου συμφέροντος ἐπιταγὴν τῆς ταχείας τῶν ἀμφισβητουμένων πραγμάτων ἐκκαθαρίσεως.

Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἔννομοι σχέσεις γίνονται ὁσημέραι πολυπλοκώτεραι, ἐν ταῖς συναλλαγαῖς αἱ δικαιοπραξίαι ἐμπλέκονται ἢ μὲν εἰς τὴν δὲ καί, κατ' ἀκολουθίαν, ὀγκοῦται τῆς δίκης τὸ πραγματικὸν ὕλικόν. Ἡ ἀκριβοὺς αὐτοῦ συλλογὴ ὑπερβαίνει πολλάκις τῶν διαδίκων καὶ τῶν δικηγόρων τὰς δυνάμεις καὶ καθιστᾷ ἀναγκαίαν τοῦ δικαστηρίου τὴν ζωηροτέραν ἐπέμβασιν.

Ἄν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δικαιολογεῖται τοῦ δικαστοῦ ἡ σύμπραξις διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου ἐπὶ ἰσοδυνάμων διαδίκων, ἡ ἐπέμβασις τοῦ δικαστοῦ ἐθεωρήθη ὅτι ἐπιβάλλεται ἐν ταῖς περιπτώσεσι, καθ' ἃς πρὸς τὸν δυνατὸν διάδικον παλαίει ἀδύνατος ἀντίπαλος. Ἡ ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ἐγκατάλειψις τῶν διαδίκων εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις ὑπελήφθη — καὶ ὁρθῶς ὑπελή-

φθη, — ὡς περιέχουσα πράγματι ἄρνησιν ἀληθοῦς δικαιοσύνης.

Ὁ Γερμανικὸς κῶδιξ τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἤρξατο θεωρούμενος, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὡς ὑπερβαλλόντως θύων εἰς τὴν τυπικότητα, ἤρξατο δὲ νὰ γίνηται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη διαδικασίας ἀπλουστερίας καὶ ταχύτερας, διαδικασίας μᾶλλον εὐπροσίτου εἰς τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, διαδικασίας μὴ ἐπιρριπτούσης τὴν εὐθύνην τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης μόνον ἐπὶ τῶν ὥμων τοῦ διαδίκου, ἀλλ' ἐπιβαλλούσης καὶ τὴν σύμπραξιν τοῦ δικαστοῦ διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν λύσιν τῆς διαφορᾶς.

Ἦδη ὁ περὶ τῶν μικρῶν διαφορῶν Αὐστριακὸς νόμος τῆς 27 Ἀπριλίου 1873, οὗ τὰς ἀρχὰς μετ' ἐπιτυχίας μετεφύτευσεν εἰς τὴν Κρήτην ὁ σήμερον Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, εἶχε κατὰ στοιχειώδη τινὰ τρόπον πληρώσει τὰς νεωτέρας ταύτας ἀπαιτήσεις. Τὸ ρεῦμα τῶν ιδεῶν τούτων ἐγένετο σὺν τῷ χρόνῳ ἰσχυρότερον, ἀφ' ἧς μάλιστα καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἠκούσθη τοῦ Ἀντωνίου Menger ἡ θερμὴ ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων συνηγορία.⁵³

Υπὸ τὴν πίεσιν τῶν νέων ιδεῶν ἦλθεν εἰς φῶς κατὰ τὸ ἔτος 1895, διὰ τῆς δαιμονίου αὐτόχρημα ἐργασίας τοῦ Φραγκίσκου Klein, ὁ Αὐστριακὸς κῶδιξ τῆς πολιτικῆς δικονομίας.⁵⁴

Χειραγώγησις τοῦ διαδίκου ἐν τῇ ὀρθῇ κατὰ τύ-
 πους ἐνεργείᾳ τῶν διαδικαστικῶν πράξεων· ζωηρά,
 κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐν ταῖς παλαιοτέραις δικο-
 νομίαις κρατοῦσαν ἀρχὴν τῆς συζητήσεως, συμμε-
 τοχὴ τοῦ δικαστοῦ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ πραγματι-
 κοῦ ὑλικοῦ ἐντὸς τῶν διὰ τῶν αἰτήσεων τῶν διαδί-
 κων διαγραφέντων ὀρίων, εὐκολυνομένη δι' ἀμέσου
 πρὸς τοὺς διαδίκους ἐπικοινωνίας τῆς δικαστικῆς
 Ἀρχῆς· ὑποχρέωσις τῶν διαδίκων πρὸς βοήθειαν
 τοῦ τε δικαστοῦ καὶ ἀλλήλων διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς
 κατ' οὐσίαν ἀληθείας, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ῥητὴ
 δικαστικὴ ὁμολογία· ἀνάθεσις ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν
 δικαστὴν τῆς διευθύνσεως τῆς διαδικασίας· εἰσαγωγὴ
 ὡς ἐλαχίστων περιορισμῶν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ
 ἐλευθέραν ἐκτίμησιν τῶν ἀποδείξεων· ἀντικατάστα-
 σις τοῦ ἐπακτοῦ καὶ τοῦ δικαστικοῦ ὅρκου διὰ τῆς
 ἐνόρκου ἐξετάσεως τῶν διαδίκων· ἐξασφάλισις, κατὰ
 τὸ δυνατόν, τῆς μετὰ μίαν μόνην ἐπὶ τῆς οὐσίας
 προφορικῆς συζήτησιν λύσεως τῆς διαφορᾶς, ἐπιτυγ-
 χανομένη ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ κεχωρισμένης ἐκ τῶν
 προτέρων συζητήσεως τῶν ἀναφυομένων τυχόν
 δευτερευόντων ζητημάτων (ἰδίᾳ τῶν στρεφομένων
 περὶ τὴν πλήρωσιν τῶν διαδικαστικῶν προϋποθέ-
 σεων), ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς προσηκούσης ἐκ τῶν
 προτέρων συλλογῆς τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων

ἐν εἰδικῇ «προπαρασκευαστικῇ διαδικασίᾳ», ἐφ' ὅσον δὲν εἶνε ἐφικτή, ἢ δὲν φαίνεται πρακτικῶς σκόπιμος, ἢ κατ' αὐτὴν τὴν συζήτησιν συγκέντρωσις τῶν στοιχείων τούτων· διαρρύθμισις τῆς ἐρήμην διαδικασίας οὕτως, ὥστε νὰ μὴ παραμένῃ μὲν ἄχρηστον, ἐν ἀπουσίᾳ τινὸς τῶν διαδίκων, τὸ μέχρι τῆς ἐρημοδικίας συλλεγὲν ὑλικόν, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃται δὲ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὸν ἀπολιπόμενον διάδικον ἢ ἀνακοπή, ἀλλὰ μόνον ἐὰν οὗτος ἔνεκα εὐλόγου αἰτίας ἡρημοδίκησεν· περιορισμὸς τῆς δευτεροβαθμίου διαδικασίας εἰς ἀπλοῦν ἔλεγχον τῶν σφαλμάτων τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰς τοῦτον ὑποβληθείσης ὕλης, ὡς καὶ τῆς ὕλης, ἣν αὐτὸς ὥφειλε νὰ συλλέξῃ, ταῦτα εἶνε τὰ κύρια σημεῖα τοῦ νέου Αὐστριακοῦ κώδικος τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

* * *

Ἐὰν ἐν γένει ὁ ἀπὸ καθέδρας τὴν ἐπιστήμην διδάσκων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶνε ἀμέτοχος τῆς ἀλλαχοῦ νομοθετικῆς κινήσεως καὶ ἰδίᾳ τῆς κινήσεως ἐν ταῖς χώραις, ὧν ἡ νομοθεσία εἶνε συγγενὴς πρὸς τὴν ἡμετέραν, κατ' ἐξοχὴν δὲν δύναται τοῦτο νὰ συγχωρηθῇ εἰς τὸν ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις ἀναλαμβάνοντα τὴν διδασκαλίαν τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

Ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν διατάξεων τῆς ἰσχυούσης δικονομίας πρὸς τὰς τῶν νεωτέρων δικονομιῶν, ἰδίᾳ τῆς γερμανικῆς καὶ τῆς αὐστριακῆς, δὲν εἶνε μόνον χρησίμη διὰ τὴν πληρεστέραν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου κατανόησιν καὶ διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ τρόπου, καθ' ὃν βαθμηδὸν ἐξειλίχθησαν περαιτέρω ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ αἱ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δικονομίᾳ κατατεθειμέναι νομικαὶ ιδέαι. Εἶνε ἀπαραίτητος διὰ τὴν προσήκουσαν ἐκτίμησιν τῆς παρασκευαζομένης παρ' ἡμῖν νομοθετικῆς μεταρρυθμίσεως.

Εἶνε γνωστόν, ὅτι εὕρισκόμεθα ἐν παραμοναῖς ῥιζικῆς καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς νομοθεσίας μεταβολῆς. Εἶνε γνωστόν, ὅτι ἐπίκειται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ σύνταξις νέου κώδικος τῆς πολιτικῆς δικονομίας, κώδικος μέλλοντος ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ἀπηρχαιωμένον νομοθέτημα τοῦ Maurer συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς.

Πῶς ἄλλως δύναται νὰ παρασκευασθῇ ἡ διὰ τὴν ἀναγκαίαν νομοθετικὴν μεταρρύθμισιν ὁδὸς ἢ διὰ τῆς εἰς τὸν παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικὸν κόσμον μεταδόσεως τῶν νέων νομικῶν ἰδεῶν, τῶν ἰδεῶν, ὑφ' ὧν τὴν πνοὴν συνετάχθησαν ἐν Εὐρώπῃ οἱ νεώτεροι κώδικες καὶ ἰδίᾳ ὁ Αὐστριακός; Καὶ τίς ἄλλος εἶνε ὁ ἐνδεδειγμένος ὅπως μεταδώσῃ τὰς ιδέας ταύτας ἢ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου; Καὶ πόθεν

ἄλλοθεν δύνανται νὰ μεταδοθῶσιν αἱ ιδέαι αὗται ἢ ἐκ τῆς ἐστίας τῆς ἐπιστήμης;

Ἄλλα δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Δὲν ἀρκεῖ νὰ μεταδοθῶσι μόνον αἱ νέαι ιδέαι. Ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἀπὸ καθήκοντος ἡγούμενον τῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἡ κριτικὴ ἔρευνα τῶν ιδεῶν τούτων καὶ ἡ ἐκτίμησις περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ τοῦ σκοπίμου τῆς καὶ παρ' ἡμῖν χρησιμοποίησεως αὐτῶν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει καὶ τῆς παρ' ἡμῖν κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως. Ἐπιβάλλεται τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ αἱ ιδέαι, περὶ ὧν ὁ λόγος, δὲν ἐπεκράτησαν ἄνευ ἀντιδράσεως.

Καὶ αὗται ἐγένοντο καὶ γίνονται ἀντικείμενον ζωηρῶν συζητήσεων, νεώτεροι δὲ δικονομικοὶ νόμοι, ἐκδοθέντες κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ κώδικος χαραχθεῖσαν διεύθυνσιν, δὲν ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι ἐκ τῶν συζητήσεων τούτων.

Ἀναφέρω τὰς συζητήσεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἐν τοσοῦτον εὐρείᾳ κλίμακι ἐπεμβάσεως τοῦ δικαστοῦ διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ πραγματικοῦ ὕλικου· τὰς συζητήσεις περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐπακτοῦ ὅρκου διὰ τῆς ἐνόρκου ἐξετάσεως τῶν διαδίκων· τὰς συζητήσεις περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς προπαρασκευαστικῆς διαδικασίας τοῦ Αὐστριακοῦ κώδικος, τὰς συζητήσεις

περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κατὰ τὸν Αὐστριακὸν κώδικα διαρρυθμίσεως τῆς ἐρήμην καὶ τῆς κατ' ἔφεσιν δίκης, συζητήσεις, ὧν μετέσχον κορυφαὶ τῆς Αὐστριακῆς καὶ τῆς Γερμανικῆς καθόλου ἐπιστήμης, ὡς οἱ Wach, Petersen, Trutter, R. Schmidt, Bähr, Demelius, Skedl, Cornfeld ⁵⁵ καὶ εἴ τις ἄλλος.

Ἀναφέρω ἐκ παραλλήλου τὸν νόμον τῆς 1ης Ἰουνίου 1909, δι' οὗ μετερρυθμίσθη ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἐνώπιον τῶν μονοπροσώπων δικαστηρίων - Amtsgerichte - διαδικασία καὶ τὴν ἄρτι, κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος, ἐκδοθεῖσαν νέαν Οὐγγρικὴν πολιτικὴν δικονομίαν, ⁵⁶ ἥς τὸ νομοσχέδιον ἐφιλοτέχνησεν ἐπιστήμων διαπρεπέστατος, ὁ Ἀλέξανδρος Plósz.

*
* *

Δογματικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης· προσήκουσα χρῆσις τῆς ἱστορικῆς καὶ τῆς συγκριτικῆς μεθόδου. ⁵⁷ ὑπόδειξις τῶν ἐπενεκτέων εἰς τὸ ἰσχύον δίκαιον μεταβολῶν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς παρ' ἡμῖν κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως, τοῦτο εἶνε τὸ ἔργον τοῦ ἐπιστήμονος. Ἐξαντλεῖται ἄρα γε ἐνταῦθα τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου;

Ὁ μέλλων ὄντως νὰ κοινωνήσῃ τῆς ἐπιστήμης πρέπει καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτήν, εἶπεν ὁ μέγας Σταγειρίτης ⁵⁸.

Τοῦτο, τὸ νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεότητα τὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην πίστιν, εἶνε ἴσως τὸ εὐγενέστατον ἔργον τοῦ ἀπὸ καθέδρας διδάσκοντος. Ὁ ἀπὸ καθέδρας διδάσκων δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶνε θεράπων τῆς ἐπιστήμης. Ἀνάγκη νὰ εἶνε συγχρόνως καὶ ἀπόστολος αὐτῆς.

Εἰς τὸν καὶ ἐπιπολαίως ἐπισκοπήσαντα τὸν πνευματικὸν βίον τῆς γερμανικῆς κοινωνίας εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν φαινόμενόν τι, ἴσως μόνον ἐν ταῖς γερμανικαῖς χώραις παρατηρούμενον. Ἐννοῶ τὴν ὑπὸ εὐρείαν κλίμακα διάδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος. Ἄνδρες πρὸ πολλοῦ καταλιπόντες τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἐδῶλια, δικασταί, δικηγόροι, ἰατροί, καθηγηταὶ γυμνασίων, τείνουσι νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην, οὐκ ὀλίγοι δὲ μετέχουσι καὶ ἐνεργῶς τῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως. Τῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων ὁ ἀριθμὸς καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν ἢ πληθὺς καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν ὁ πλουσιώτατος ἀμητὸς εἶνε μαρτύρια ἀψευδῆ τῆς διαδόσεως τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ πνεύματος ἀνὰ τὰς Γερμανικὰς χώρας.

Ὅποσον τὸ τοιοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἀκμὴν τῆς Γερμανίας εἶνε περιττὸν ἴσως νὰ ἐξάρω.

Ἀλλὰ θὰ ᾔτο ἀδύνατον τοῦτο νὰ ἐπιτευχθῇ, ἐὰν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν πανεπιστημίων δὲν συναπεκόμιζον ἐν τοῖς μυχιαιτάτοις τῆς ψυχῆς αὐτῶν σφοδρὸν τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτα, τὸν ἔρωτα, ὃν μόνον ἡ πίστις δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ μετὰ τοῦ ἔρωτος δὲ τούτου καὶ τοῦ ἥθους τὴν ἀρετήν. Τὴν πίστιν ταύτην εἶχον ἐμβάλει εἰς τὰ πνεύματα τῶν διδασκομένων οἱ ἀπὸ καθέδρας διδάσκοντες.

Ταύτην τὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην πίστιν φλέγομαι νὰ ἐμβάλω εἰς τὰς ψυχὰς Ὑμῶν, φίλοι ἀκροαταί. Ἐὰν τοῦτο κατορθώσω, θέλω θεωρήσει τὸ ἔργον ὡς τὴν εὐγενεστάτην ἀποστολὴν τῆς ζωῆς μου, ἐνθυμούμενος τοῦ Ἐπικτήτου τὴν παραίνεσιν⁵⁹. Διότι οὕτω μόνον θέλω αὐξήσει τὰς ψυχὰς Ὑμῶν διότι οὕτω μόνον θέλετε γενῇ ἀληθεῖς τοῦ δικαίου ἐπιστήμονες, οὐχὶ ἀπλοῖ νομογνώσται, ἀλλ' ἀληθινοὶ τοῦ δικαίου ἐρμηνευταί. Καί, τοιοῦτοι γενόμενοι, θέλετε πράγματι θεραπεύσει τὴν δικαιοσύνην.

Ἐνέχει βαθυτάτην ἀλήθειαν ἡ ῥῆσις τοῦ υἱοῦ τοῦ Σωφρονίσκου, ὅτι ὁ τὰ δίκαια μαθὼν ἀνάγκη νὰ εἶνε καὶ δίκαιος.⁶⁰ Οὕτω καὶ Ὑμεῖς, ἐὰν ὄντως κοινωνήσητε τῆς ἐπιστήμης. Καί, δικαιοσύνης ἐμπλη-

σθέντες, θέλετε ὠφελίμως ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ κοινω-
νίᾳ ὡς δικασταί, ὡς δικηγόροι, ὡς ὑπάλληλοι, ὡς
νομοθέται.

Τὸ ἔργον εἶνε δυσχερές· ἀλλ' ἔχω πεποίθησιν ἐπὶ
τὴν Ὑμετέραν βοήθειαν καὶ φιλοτιμίαν. Ναί, ἔχω
πεποίθησιν. Διότι αἰσθάνομαι, ὅτι καὶ Ὑμεῖς ὑπὸ
τὸ κράτος τοῦ αὐτοῦ διατελεῖτε ἐνθουσιασμοῦ· διότι
αἰσθάνομαι, ὅτι τὸν λόγον ἀπευθύνω πρὸς τὸ ἄνθος
τῆς φυλῆς· διότι αἰσθάνομαι, ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ ἄρω-
γὸν θέλω ἔχει νεολαίαν εὐγενῆ, νεολαίαν διψῶσαν
ἐπιστήμης, νεολαίαν ἔχουσαν ἀνεπτειρωμένην τὴν
ψυχὴν ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν, ἅτινα ἐμπνέει
εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν παιδείας μεταλαβόντα, ὡς
Ὑμεῖς, τῆς πατρίδος ἡμῶν ἡ ἔνδοξος ἱστορία καὶ
τῶν προγόνων ὁ ἀπαράμιλλος πολιτισμός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Gell. 13, 10, 1.

2) Πρβ. ἐν γένει Bülow Die neue Processrechtswissenschaft und das System des Civilprocessrechts ἐν τῇ Zeitschrift für deutschen Civilprocess τόμ. KZ', σ. 201 κέξ., Chio v e n d a Del sistema negli studii del processo civile ἐν τῇ Rivista del circ. giur. di Roma 1907. Ὅρα ὡσαύτως Chio v e n d a Saggi di diritto processuale civile 1904 σελ. 3, σημ.

3) Πρβ. λ. χ. τὸ ὅλον σύστημα ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῶν Garsonnet (Traité théorique et pratique de procédure, β' ἔκδ. 1898-1904), Glasson (Précis théorique et pratique de procédure civile, 1902), Bonfils (Traité élémentaire d'organisation judiciaire, de compétence et de procédure, γ' ἔκδ. 1901).

4) Τὴν θεωρίαν τῆς δίκης ὡς ἐννόμου σχέσεως, ὑπάρχουσιν ἤδη ἐν σπέρματι ἐν τῇ Φιλοσοφίᾳ τοῦ Δικαίου τοῦ Hegel (§ 212) καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς κοινῆς γερμανικῆς δικονομίας τοῦ Bethmann-Hollweg (Civilprocess des gemeinen Rechts I σ. 22 καὶ 123), ἀνέπτυξε πρῶτος ὁ Bülow ἐν τῷ κατὰ τὸ ἔτος 1868 ἐκδοθέντι βιβλίῳ αὐτοῦ Die Lehre von den Processeinreden und die Processvoraussetzungen (ιδίᾳ § 1 κέξ.). Ἐκτοτε ἡ θεωρία αὕτη ἐγένετο σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπιστημόνων μετὰ θεωρητικῶν παραλλαγῶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα (ὄρα ἐπομ. σημ. 5-9), εἰσχώρησε δὲ καὶ εἰς τὴν Ἱταλικὴν ἐπιστήμην (πρβ. Chio v e n d a Principii di diritto processuale civile [β' ἔκδ. 1909] σελ. 73 κέξ., Ferrara Studii e questioni di diritto processuale civile (1908) II, Sulla conversione del negozio giuridico processuale N° 1,2,3, καὶ τοὺς λοιποὺς ἱταλοὺς συγγραφεῖς τοὺς ὑπὸ τοῦ Chio v e n d a ἐν Saggi ect. σελ. 63 ἀναφερομένους). Εὐλόγως δὲ ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ

γονιμωτάτη τῶν νεωτέρων δικονομικῶν θεωριῶν καὶ ὡς ἡ μάλιστα δυναμένη νὰ παράσχη συνθετικὴν εἰκόνα τῆς δίκης καὶ νὰ παρασκευάσῃ τὴν κατ' ἐπιστήμην ἀντίληψιν τῶν φαινομένων αὐτῆς.

Ἐπ' ἐσχάτων κατὰ τῆς θεωρίας τῆς δίκης ὡς ἐννόμου σχέσεως ἐκηρύχθη εἰς τῶν πρώτων ὁπαδῶν αὐτῆς (Hauptintervention und Streitgenossenschaft [1884] § 22), ὁ Ἰάκωβος Weismann. Οὗτος ἐν τῷ Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts (1903) θεωρεῖ τὴν δίκην οὐχὶ ὡς ἔννομον σχέσιν, ἀλλ' ὡς σύνολον δικανικῶν πράξεων (eine Gesamtheit von Processhandlungen), αἷς συνδέουσι πρὸς ἀλλήλας ἢ τε ἐνότης τοῦ σκοποῦ καὶ ἡ ἐνότης τῆς ἀφετηρίας καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἀλληλουχία τῆς ἀφετηρίας πρὸς τὸν σκοπὸν (Lehrbuch τόμ. Α', §§ 6 καὶ 89).

Ἄλλ', ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη (Hellwig Lehrbuch des d. Civilprocessrechts τόμ. Β' [1907] § 69, σημ. 1), διὰ τῆς τοιαύτης θεωρίας δὲν ἐξηγοῦνται ἐπαρκῶς τὰ τῆς διαδοχῆς ἐν τῇ δίκῃ. Τοιαύτη διαδοχὴ δύναται νὰ νοηθῇ μόνον, ἂν ἡ δίκη θεωρηθῇ ὡς ἐνιαία τις ἔννομος σχέσις· διότι διαδοχὴ μὲν εἰς πράξεις παρωχημένας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, τὰς νέας δὲ πράξεις ἐνεργεῖ αὐτὸς ὁ νέος διάδικος. Καὶ ὁ Weismann ἄλλως ἐν τῇ περαιτέρῳ ἀναπτύξει τῆς θεωρίας αὐτοῦ εἶνε σκοτεινός πως, δεχόμενος ἀλλαχοῦ τοῦ ἐγχειριδίου αὐτοῦ τὴν διὰ τῆς ἀγωγῆς ὑφ' ὠρισμένας προϋποθέσεις (τὰς διαδικαστικὰς προϋποθέσεις) ἱδρυσιν τριμεροῦς ἐννόμου σχέσεως, «ἥς δυνάμει οἱ μετέχοντες τῆς δίκης δύνανται νὰ ἐνεργῶσι » πρὸς ἀλλήλους ἐγκύρως δικανικὰς πράξεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν » οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως». (Lehrbuch τόμ. Α' § 89 XI).

5) Οὕτως ὁ Kohler ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ Der Process als Rechtsverhältniss 1888 (ιδίᾳ § 2) καὶ ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Holtzendorf Τόμ. Β' (1904) σελ. 54.

6) Τὸ κύριον ἐπιχείρημα τοῦ Kohler, ἀποκρούοντος τὴν ἐν τῇ ἐννόμῳ σχέσει τῆς δίκης συμπερίληψιν καὶ τοῦ δικαστηρίου ὡς ὑποκειμένου ταύτης, εἶνε, ὅτι τὸ δικαστήριον ὡς Ἀρχὴ δὲν διατελεῖ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς διαδίκους, ἀλλ' ἴσταται ὑπεράνω αὐτῶν. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν εἶνε βεβαίως σπουδαῖον, προκειμένου περὶ

σχέσεως δημοσίου δικαίου, οἷα ἡ ἔννομος σχέσις τῆς δίκης. Ὡς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἔννομος σχέσις δημοσίου δικαίου μεταξὺ τῆς Ἀρχῆς καὶ τῶν ὑπηκόων, οὕτω δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἔννομος σχέσις μεταξὺ τοῦ δικαστηρίου καὶ τῶν διαδίκων· πρβ. ἰδίᾳ S i n t e n i s Der simulirte Process ἐν τῇ Z. für d. Civilprocess τόμ. Α' (1902) σελ. 376· ὅρα ὡσαύτως R. S c h m i d t Lehrbuch des d. Civilprocessrechts (β' ἔκδ. 1906) σελ. 17.

7) Τοιαύτην ἐθεώρησε τὴν ἔννομον σχέσιν τῆς δίκης ὁ B ü l o w (op. cit., σ. 1 κέξ.· ὅρα προσέτι τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ Die neue Processrechtswissenschaft κτλ. ἐν τῇ Z. für d. Civilprocess τόμ. KZ' [1900] σ. 224 κέξ.)· οὕτω δὲ καὶ ἡ κρατοῦσα διδασκαλία ἐν τῇ ἐπιστήμῃ· πρβ. ἰδίᾳ W a c h Handbuch des d. CPRechts (1885) § 4 V, P l a n c k Lehrbuch des d. CPRechts τόμ. Α' (1887) σελ. 201 κέξ., S i n t e n i s Der simulirte Process §§ 7 καὶ 8 ἐν τῇ Z. für d. CProcess τόμ. Α' (1902) σελ. 358 κέξ. καὶ 372 κέξ., K l e i n f e l l e r Lehrbuch des d. CPRechts (1905) § 12, H e l l w i g Lehrbuch des d. CPRechts Τόμ. Β' (1907) §§ 63 καὶ 69, C h i o v e n d a Principii di diritto processuale civile [1909] σελ. 73 κέξ.

8) Ἐπὶ τῆς διαγνωστικῆς διαδικασίας κατὰ κανόνα δι' ὀριστικῆς ἀποφάσεως.

9) Οἱ δεχόμενοι ὡς ὑποκείμενα τῆς δίκης τό τε δικαστήριον καὶ τοὺς διαδίκους δὲν θεωροῦσιν ἅπαντες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν πρὸς ἀλλήλα σχέσιν τῶν ὑποκειμένων τούτων. Οἱ μὲν θεωροῦσι τὴν δίκην ὡς σχέσιν τριμερῇ, ἐξ ἧς παράγονται δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τῶν διαδίκων πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τὸ δικαστήριον (W a c h, K l e i n f e l l e r)· οἱ δὲ θεωροῦσι τὴν δίκην ὡς σχέσιν τριμερῇ, ἐξ ἧς παράγονται δικαιώματα καὶ (ἀντιστοίχως) ὑποχρεώσεις μεταξὺ τῶν διαδίκων καὶ τοῦ δικαστηρίου, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν διαδίκων πρὸς ἀλλήλους· κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους οἱ διάδικοι κατὰ κανόνα δ ε σ μ ε ὕ ο ν τ α ι ἀπλῶς ἐκ τῆς δίκης, μὴ ὑποχρεούμενοι ὑπὸ τὴν ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ ἔννοιαν τῆς ὑποχρεώσεως (οὕτω κατ' οὐσίαν οἱ B ü l o w, P l a n c k, H e l l w i g μετὰ θεωρητικῶν παραλλαγῶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα).

10) Διηγείται ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Τιμολ. κζ'), ὅτι ὁ Τιμολέων, Λαφυστίου τινὸς συκοφάντου «αὐτὸν πρὸς τινα δίκην κατεγγυῶντος, » οὐκ εἶα θορυβεῖν, οὐδὲ κωλύειν τοὺς πολίτας· ἐκὼν γὰρ αὐτὸς » ὑπομεῖναι τοσοῦτους πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τοῦ νόμοις » χρῆσθαι τὸν βουλόμενον Συρακουσίων». Ἐν ταῖς ἐλευθέραις κοινωνίαις πᾶν πρόσωπον ὡς τοιοῦτο δύναται, ἐγεῖρον ἀγωγήν, νὰ ἀξιῶσῃ τὴν ἔκδοσιν ἀποφάσεως (ἀπλῶς· οὐχὶ ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς οὐσίας, οὐδὲ ἀποφάσεως ὑπὲρ ἑαυτοῦ· πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται καὶ ἄλλοι τινὲς ὅροι, περὶ ὧν ἐν ταῖς ἐπομέναις σημειώσεσιν 11 καὶ 12).

Πρῶτοι οἱ Degenkolb (Einlassungszwang und Urteilsnorm 1877) καὶ Plósz (Beiträge zur Theorie des Klagrechts 1880· ἡ πραγματεία αὕτη τοῦ Plósz, ἐν ᾗ ἐξετίθεντο παραπλήσιαι ιδέαι πρὸς τὰς τοῦ Degenkolb ἐξεδόθη τὸ πρῶτον Οὐγγριστὶ κατὰ τὸ ἔτος 1876, μετεφράσθη δὲ κατόπιν εἰς τὴν Γερμανικὴν) ἀνέπτυξαν ἐπιστημονικῶς, ἑκάτερος ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, τὴν ιδέαν, ὅτι, ἀπὸ δικονομικῆς ἀπόψεως, ὑπάρχει «δικαίωμα πρὸς ἀγωγήν» (Klagrecht) ἀσχέτως πρὸς τὸ ἂν ὁ ἐνάγων ἔχῃ ἢ δὲν ἔχῃ πράγματι δίκαιον κατ' οὐσίαν, ἀσχέτως πρὸς τὸ ἂν ἡ νίκη ἐν τῷ δικαστικῷ ἀγῶνι θὰ εἶνε ὑπὲρ τοῦ ἐνάγοντος ἢ ὑπὲρ τοῦ ἐναγομένου.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοιαύτην θεωρίαν τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν αὐτῆς, πρβ. ἰδίᾳ : ἀφ' ἑνὸς Kohler Der Process als Rechtsverhältniss (1888) § 7, Jellinek System der subjectiven öffentlichen Rechte (1892) σελ. 118-122 καὶ β' ἔκδ. (1905) σελ. 124-128 ἰδίᾳ σελ. 126 σημ. 1, Plank Lehrbuch des d. CPrechts τόμ. Β' (1896) σελ. 3 («formelle Seite des Klagrechts»), Bülow Die neue Processrechtswissenschaft ect. ἐν Z. für d. CProcess τόμ. KZ' (1900) σελ. 240 κέξ., Weismann Lehrbuch des d. CPrechts τόμ. Α' (1903) σελ. 67 § 20 II σημ. 5 («processualische Klagbefugniss»), Chiovenda L'azione nel sistema dei diritti (1903) ἰδίᾳ §§ 8 καὶ 11 (ἐνθα, ἐν σημ. 40, καὶ περίληψις τῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωρίας τοῦ Mortara), Kohler Der sogenannte Rechtsschutzanspruch §§ 4 καὶ 5 ἐν τῇ Z. für d.

CProcess τόμ. ΑΓ' (1904) σ. 220, Hellwig Klagrecht und «Klagmöglichkeit» (1905) καὶ Lehrbuch des d. CPrechts τόμ. Β' (1907) § 65, Degenkolb Der Streit über den Klagrechtsbegriff ἐν Beiträgen zum Civilprocesse (1905), R. Schmidt Lehrbuch des d. CPrechts (β' ἔκδ. 1906), σελ. 24, ἀφ' ἑτέρου: Wach Defensionspflicht und Klagrecht ἐν Grünhut's Zeitschrift VI (1879) σελ. 515 κέξ. καὶ Handbuch des d. CPrechts § 2 V, Laband Staatsrecht τόμ. Γ' σελ. 350 σημ. 1 (4η ἔκδ.), Trutter Über processualische Rechtsgeschäfte (1890) σελ. 445 κέξ., Gierke Deutsches Privatrecht σελ. 324 N° 6, Langheinecken Urteilsanspruch (1899) σελ. 3 κέξ.

11) Τὴν θεωρίαν τῶν λεγομένων διαδικαστικῶν προϋποθέσεων ἀνέπτυξε πρῶτος ὁ Bülow ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι βιβλίῳ αὐτοῦ Die Lehre von den Processeinreden und die «Processvoraussetzungen» (1868) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γενικωτέραν αὐτοῦ θεωρίαν περὶ τῆς δίκης ὡς ἐννόμου σχέσεως (ἀνωτ. σημ. 4).

Ἐκτοτε ἡ θεωρία τῶν διαδικαστικῶν προϋποθέσεων ἐκράτησεν ἐν τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ μετὰ παραλλαγῶν ἐν τοῖς καθέκαστα, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ συγκεκριμένον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τῆς Γερμ. πολ. δικονομίας περιεχόμενον τοῦ νομικοῦ τούτου ὅρου, εἰσεχώρησε δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλικήν· πρβ. ἰδίᾳ: Wach Handbuch des d. CPrechts (1885) § 4, Planck Lehrbuch des d. CPrechts (τόμ. Α' 1887) §§ 42 καὶ 90, Weismann Lehrbuch des d. CPrechts (τόμ. Α' 1903) § 89, Kleinfeller Lehrbuch des d. CPrechts (1905) § 12 VI, R. Schmidt Lehrbuch des d. CPrechts (β' ἔκδ. 1906) § 4 III καὶ §§ 104 κέξ., Hellwig Lehrbuch des d. CPrechts τόμ. Α' (1903) §§ 22 καὶ 27 καὶ τόμ. Β' (1907) § 66, ἔτι δὲ τὴν ἐρμηνείαν τῆς § 274 τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν ταῖς ἐξηγητικαῖς συγγραφαῖς τῶν Seuffert, (11ης ἔκδ. 1911), Gaupp-Stein (10ης ἔκδ. 1910) καὶ τοὺς παρὰ τούτοις ἀναφερομένους. Ὅρα ὡσαύτως Chiovenda Principii di diritto processuale civile (β' ἔκδ. 1911) σελ. 245 κέξ.

12) Κατὰ Stein (Die «Voraussetzungen des Rechtsschutzes»- [1903] ἰδίᾳ § 2· ὅρα τοῦ αὐτοῦ καὶ Commentar zur d. CPO. τόμ. Α', ἐν ταῖς σημειώσεσι πρὸ τῆς § 253 CPO). καὶ R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts (β' ἔκδ. 1906) § 4 II («Rechtsschutzbedingungen»).

Πρῶτος ὁ Weismann ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1884 ἐκδοθείσῃ πραγματείᾳ αὐτοῦ Hauptintervention und Streitgenossenschaft παρητήρησεν (§ 21), ὅτι, ὅπως νικήσῃ ὁ ἐνάγων, ἀπαιτεῖται πολλάκις νὰ ὑπάρχωσι, πλὴν τῶν «διαδικαστικῶν προϋποθέσεων» καὶ τῶν καθαρῶς οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων τῆς ἀμφισβητουμένης ἐννόμου σχέσεως, καὶ ἕτεροί τινες ὅροι, οὓς ὠνόμασε «Klagvoraussetzungen» (προϋποθέσεις τῆς ἀγωγῆς). Βραδύτερον, ἐν τῷ Lehrbuch αὐτοῦ (§ 20), τοὺς ὅρους τούτους ὠνόμασε «Klagbarkeitsvoraussetzungen» (προϋποθέσεις τῆς ἀγωγιμότητος).

Πρβ. ὡσαύτως ἐν σχέσει πρὸς τήν, περὶ ἧς ὁ λόγος, νομικὴν ἔννοιαν Hellwig Anspruch und Klagrecht (1900) §§ 16 κέξ. καὶ Lehrbuch des d. CPRechts τόμ. Α' § 22, τόμ. Β' § 66, (ὁ συγγραφεὺς οὗτος τὰς ἐν τῷ κειμένῳ «προϋποθέσεις ἐνδίκου προστασίας» ὀνομάζει «προϋποθέσεις τῆς ἀγωγῆς» [Klagvoraussetzungen], διακρίνει δὲ ταύτας εἰς οὐσιαστικὰς (materielle) καὶ εἰς διαδικαστικὰς [precessuale], ἐν αἷς κατατάσσει καὶ θέματα, ἅτινα ἄλλοι συγγραφεῖς καταλέγουσιν εἰς τὰς «διαδικαστικὰς προϋποθέσεις» [Processvoraussetzungen]), καὶ Chiovenda Principii di diritto processuale civile σελ. 79 κέξ. («condizioni dell' azione») καὶ σελ. 107 κέξ.

13) Ὅρα τὴν ἐπομένην σημείωσιν 14.

14) Κατὰ Wach (Handbuch des d. CPRechts § 2 IV· πρβ. τοῦ αὐτοῦ Der Feststellungsanspruch. Ein Beitrag zur Lehre vom Rechtsschutzanspruche).

Πρῶτος ὁ Wach, ἀναπτύξας εὐρύτερον νομικὴν ἰδέαν ὑπάρχουσιν ἤδη ἐν σπέρματι παρὰ τῷ Muther (Zur Lehre von der römischen actio 1857), εἰσήγαγεν εἰς τὴν δικονομικὴν ἐπιστήμην τὴν ἔννοιαν τῆς τοιαύτης ἀξιώσεως, ἣν καὶ ὠνόμασεν ἀξίωσιν ἐνδίκου προστασίας (Rechtsschutzanspruch). Κατὰ τὸν

Wach ἡ ἀξίωσις αὕτη στρέφεται ἐναντίον τοῦ τε δικαστηρίου ὡς ὀργάνου τῆς πολιτείας ἐπὶ παροχῇ τῆς προστασίας, περὶ ἧς ὁ λόγος, καὶ κατὰ τοῦ ἀντιδίκου ἐπὶ ἀνοχῇ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου παρεχομένης προστασίας. Ἕτεροι συγγραφεῖς τοῦναντίον θεωροῦσιν, ὅτι ἡ ἀξίωσις τῆς ἐνδίκου προστασίας στρέφεται κατὰ μόνου τοῦ δικαστηρίου ὡς ὀργάνου τῆς πολιτείας. Οὕτως ἰδίᾳ οἱ Laband Staatsrecht (4ης ἐκδ.) τόμ. Γ' σελ. 350, Hellwig Anspruch und Klagrecht (1900) καὶ Lehrbuch des d. CPRechts τόμ. Α § 22 III (τὸ κατὰ Hellwig «δικαίωμα πρὸς ἀγωγήν [Klagrecht] εἶνε ταυτόσημον πρὸς τὴν κατὰ Wach «ἀξίωσιν ἐνδίκου προστασίας» [Rechtsschutzanspruch] ἐπὶ τῆς διαγνωστικῆς διαδικασίας), Stein Die Voraussetzungen des Rechtsschutzes (1903) § 1 σελ. 3 κέξ., Pollak System des österreichischen CPRechts (1906) § 1, Kipp ἐν τῇ Θ' ἐκδόσει τῶν Πανδεκτῶν τοῦ Windscheid § 122 σημ. 6.

Κατὰ τὸν Weismann, ἐὰν ὑπάρχωσιν αἱ διαδικαστικαὶ προϋποθέσεις καὶ οἱ — κατὰ τοῦτον — ὅροι τῆς ἀγωγιμότητος (ἀνωτ. σημ. 12), ὁ διάδικος κτᾶται ἐξουσίαν, κατὰ τοῦ ἀντιδίκου στρεφομένην, ἐπὶ παραγωγῇ ὠρισμένης κατὰ τούτου νομικῆς ἐνεργείας, τῆς ἐνεργείας τοῦ δεδικασμένου, ὅπερ ὀφείλει νὰ ὑποστῇ ὁ ἀντίδικος (Lehrbuch des d. CPRechts I σελ. 67 καὶ II σελ. 9). Τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὀνομάζει «οὐσιαστικὴν ἐξουσίαν πρὸς ἀγωγήν» (materielle Klagbefugniss, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν processualische Klagbefugniss, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐν σημ. 9). Ἄλλὰ καὶ ὁ Weismann, καίπερ μὴ θεωρῶν τὴν τοιαύτην «οὐσιαστικὴν ἐξουσίαν πρὸς ἀγωγήν» ὡς ἐξουσίαν δημοσίου δικαίου, δὲν χαρακτηρίζει ἀφ' ἑτέρου ταύτην καὶ ὡς ἐξουσίαν καθαρῶς ἀστικοῦ δικαίου, καθ' ὅσον ὁ ἐνάγων «τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐνέργειαν [τοῦ δεδικασμένου] πορίζεται διὰ δίκης καὶ ἀποφάσεως», ἥτοι διὰ πράξεως τοῦ ὀργάνου τῆς πολιτείας.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ R. Schmidt (Lehrbuch des d. CPRechts σελ. 20, [β' ἐκδ.]), ἡ θεωρία τοῦ Weismann ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀποκλίνει τῆς θεωρίας τοῦ Wach κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι

κατὰ μὲν τὸν Weismann τὸ οὐσιῶδες περιεχόμενον τῆς ἀξιώσεως, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἔγκειται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ πολίτου (ἀντιδίκου) ἀνοχῇ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς δικαστικῆς Ἀρχῆς, κατὰ δὲ τὸν Wach ἐν τῇ πράξει τοῦ δικαστηρίου, ἧς ἡ παρὰ τοῦ ἀντιδίκου ἀνοχή ἐμφανίζεται ὡς αὐτονόητον ἐπακολούθημα. Καὶ λογικῶς μὲν οὐδετέρα τῶν θεωριῶν τούτων εἶνε ἀπορριπτέα· προτιμητέα ὁμως, λέγει ὁ Schmidt, εἶνε ἡ θεωρία τοῦ Wach· διότι αὕτη εἶνε ἡ γονιμωτέρα καὶ ἡ παραστατικωτέρα· διότι αὕτη μόνη καθιστᾷ ἐμφανῆ τὴν εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ δημοσίου δικαίου εἰσχώρησιν τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

Τὴν ἔννοιαν τῆς «ἀξιώσεως ἐνδίκου προστασίας» ἀποκρούουσι προσέτι, πλὴν ἄλλων, ὁ Bülow (Die neue Prozessrechtswissenschaft ἐν Zeitschrift für d. CProcess, τόμ. KZ' (1900) σελ. 212 κέξ. καὶ Klage und Urteil αὐτόθι τόμ. ΛΑ' [1902] σελ. 191 κέξ.), ὁ Kohler (Der sogenannte Rechtsschutzanspruch ἐν Z. für d. CProcess, τόμ. ΛΓ' [1904] σελ. 211 κέξ.) καὶ ὁ Degenkolb (Der Streit über den Klagrechtsbegriff ἐν Beiträge zum Civilprocesse [1905]).

Κατὰ τὸν Bülow (πρβ. ἰδίᾳ Klage und Urteil) δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἡ πρὸ τῆς δίκης καὶ ἐκ τὸς αὐτῆς ὕπαρξις «ἀξιώσεως ἐνδίκου προστασίας», ὡς θέλει ὁ Wach καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ὅσάκις τὸ δικαστήριον ἀποφαίνεται ὑπὲρ τοῦ ἐνάγοντος, λέγει ὁ Bülow πρᾶττει τοῦτο, ἐκπληροῦν ὑποχρέωσιν οὐχὶ προϋπάρχουσαν τῆς δίκης, ἀλλ' ἐν τῇ δίκῃ καὶ διὰ τῆς δίκης παραγομένην. Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ ἀντίληψιν συμφωνοῦσι καὶ οἱ Weismann (Lehrbuch des d. CRechts I σελ. 68), Degenkolb (op. cit.) καὶ Kohler (op. cit.)· ἀλλ' ὅρα καὶ τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ Wach (Der Rechtsschutzanspruch ἐν Z. für d. CProcess Τόμ. ΛΒ' [1904] σ. 1 κέξ.) καὶ τοῦ R. Schmidt (Lehrbuch des d. CRechts σελ. 18 [β' ἐκδ.]).

Ἐκθεσιν τῆς ἐξελίξεως τῆς θεωρίας περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀξιώσεως καὶ τῶν περὶ ταύτης διαφόρων γνωμῶν, ἀφ' ἧς ἡ θεωρία αὕτη διευτυπώθη ὑπὸ τοῦ Wach (1885) μέχρι τοῦ ἔτους 1899, ὅρα παρὰ τῷ Langheinecken Der Urteilsanspruch, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ

ἔτους 1906 παρὰ τῷ R. Schmidt (Lehrbuch des d. CPRechts [ἔκδ. 2^α] σελ. 15 - 20).

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κειμένου, ἡ ἔννοια τῆς ἀγωγῆς, ὡς αὕτη διετυπώθη ἐν σημ. 10, καὶ ἡ τῆς ἀξιώσεως ἐνδίκου προστασίας δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστοι πρὸς ἀλλήλας. Σφάλλονται ἄρα οἱ συγγραφεῖς, ὅσοι, δεχόμενοι τὴν ἔννοιαν τῆς ἀξιώσεως ἐνδίκου προστασίας, ἀποκρούουσι διὰ τοῦτον τὸν λόγον τὴν ἔννοιαν τῆς ἀγωγῆς ὡς αὕτη διετυπώθη ἐν σημ. 10, καὶ τὰνάπαλιν. Πρβ. καὶ R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts (β' ἔκδ.) σελ. 25 σημ. 1.

16) Πρβ. ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἰδίᾳ Wach Handbuch des d. CPRechts § 2 IV, R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts § 4, Pollak System des öst. CPRechts §§ 1, 2, 4, 8, 9, 10.

17) Heusler Die Grundlagen des Beweisrechts ἐν τῷ Archiv für die civilistische Praxis, τόμ. 62 (1879) σελ. 209 κέξ.

18) Stein Das private Wissen des Richters. 1893.

19) Kohler Der Process als Rechtsverhältniss. 1888 (ἰδίᾳ §§ 5-10) καὶ τοῦ αὐτοῦ, Über processrechtliche Verträge und Creationen ἐν Gesammelte Beiträge zum Civilprocess. 1894 (σ. 127 κέξ.).

20) Klein Die schuldhafte Partei-handlung. 1885 (ἰδίᾳ σελ. 1 - 65).

21) Trutter Über processualische Rechtsgeschäfte. 1890.

22) Pollak Gerichtliches Geständniss im Civilprocess. 1894 (ἰδίᾳ § 4, σελ. 52 - 68).

23) Kisch Beiträge zur Urteilslehre. 1903.

24) Nussbaum, Die Processhandlungen, ihre Voraussetzungen und Erfordernisse. 1908.

25) Sohm Die Begriffsjurisprudenz (ἐν τῷ πανηγυρικῷ τεύχει τῆς DJZ. ἐπὶ τῇ πεντακοσιετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, σελ. 174 κέξ.).

26). Πρβ. ἐν γένει : R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts (β' ἔκδ.) §§ 5-13 καὶ Chiovenda Sui fattori storici del processo civile moderno. Romanesimo e germanesimo nel processo civile. 1902.

27) Ὡς ὁ σύγχρονος καθόλου πολιτισμὸς προέκυψεν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ κόσμου πρὸς τὸν γερμανικόν, οὕτω καὶ αἱ νεώτεραι δικονομίαι προέκυψαν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ῥωμαϊκῶν νομικῶν ἰδεῶν, ὡς αὐται, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου, ἀπεκρυσταλλώθησαν ἐν ταῖς ἰουστινιανείοις συλλογαῖς, πρὸς τὰς γερμανικάς. Ἀλλὰ δύσλυτον καὶ σκοτεινὸν παραμένει τὸ πρόβλημα, ὁπότερον τῶν στοιχείων τούτων ἐπεκράτησεν ἐν τῇ συγχωνύσει οὕτως, ὥστε νὰ προσδώσῃ τὴν σφραγίδα αὐτοῦ εἰς τὰς νεωτέρας δικονομίας. Γερμανοὶ συγγραφεῖς, ὀξύτατα δὲ πάντων ὁ R. Schmidt (Lehrbuch des d. CPRechts § 5), ὑπολαμβάνουσι τὰς νεωτέρας δικονομίας ὡς γερμανιζούσας μᾶλλον ἢ ῥωμαϊζούσας· ἀλλ' ἔχει δίκαιον, νομίζω, ὁ Chio v e n d a (Romanesimo e germanesimo nel processo civile, ἰδίᾳ §§ 8 καὶ 11), διαμαρτυρόμενος κατὰ τῆς τοιαύτης μονομεροῦς ἀντιλήψεως.

28). Εἰκόνα τῆς Ἰουστινιανείου δικονομίας παρέχει ὁ Bethmann-Hollweg ἐν τῷ Γ' τόμῳ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ Der Civilprocess des gemeinen Rechts in geschichtlicher Entwicklung, σκιαγραφίαν δὲ τῆς περαιτέρω, μετὰ τὸν Ἰουστινιανόν, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ τοῦ Βυζαντίου ἐξελίξεως τῶν δικονομικῶν θεσμῶν ὅρα ἐν Zachariae von Lingenthal Geschichte des griechisch-römischen Rechts (γ' ἔκδ. 1892) σελ. 353 - 406.

29) Πρβ. R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts § 14, Weismann Lehrbuch des d. CPRechts § 7 VI, Kleinfeller Lehrbuch des d. CPRechts § 3, Chio v e n d a Romanesimo ect. N° 2. Δὲν θὰ ἦτο ἴσως περιττὸν νὰ σημειωθῇ, ὅτι εἰς τῶν κυριωτάτων παραγόντων τῆς τοιαύτης τότε πρὸς τὴν γαλλικὴν δικονομίαν ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἐν Γερμανίᾳ ἦτο καὶ ὁ Maurer. Οὗτος, ἐν τῇ ὑπὸ τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν βραβευθείσῃ κατὰ τὸ ἔτος 1823 «Ἱστορίᾳ τῆς παλαιᾶς γερμανικῆς καὶ δὴ βαυαρικῆς δημοσίας προφορικῆς διαδικασίας» (Geschichte des altgermanischen und namentlich althaierischen öffentlichmündlichen Gerichtsverfahrens), συνεπέρανε, ὅτι ἡ γαλλικὴ διαδικασία εἶχε τὰς βάσεις γερμανικάς καὶ ὅτι ἄρα ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐφαρμογὴ τῶν ὑγιῶν

ταύτης ἀρχῶν θὰ ἐσήμαινε τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ προγονικοῦ δικαίου μᾶλλον ἢ τὴν ἀποδοχὴν ὀθνείων θεσμῶν.

30) Daniels System und Geschichte des französischen und rheinischen CPRechts (τόμ. Α', 1849, ἀτελής), Glasson Les sources de la procédure civile française (1882), R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts § 13, Chiovenda Romanesimo ect. N° 11.

31) R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts § 11, Chiovenda Romanesimo ect. N° 10.

32) R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts § 10, Chiovenda Romanesimo ect. N° 6-9.

33) Περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἐφαρμογῆς τῆς ἱστορικῆς μεθόδου ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτικῆς δικονομίας πρβ. τὸν ὑπὸ τοῦ J. W. Planck ἐκφωνηθέντα τῇ 27 Δεκεμβρίου 1888 ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου λόγον: Über die historische Methode auf dem Gebiete des deutschen Civilprocessrechts.

34) v. Bethmann-Hollweg Der Civilprocess des gemeinen Rechts in geschichtlicher Entwicklung, 1864-1874, Τόμ. Α'-ς' (ἀτελής).

35) Briegleb Geschichte des Executivprocesses 1839 (β' ἔκδ. 1845) καὶ τοῦ αὐτοῦ Einleitung in die Theorie der summarischen Prozesse, 1859.

36) Πρβ. ἰδίᾳ J. W. Planck Die Lehre vom Beweisurteil, (1848), καὶ τοῦ αὐτοῦ Das deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter, τόμ. 2 (1879).

37) Wach Der italienische Arrestprocess, 1868 καὶ τοῦ αὐτοῦ Der Manifestationseid in Italien, 1868.

38) Sohm Der Process der Lex Salica, 1867 καὶ τοῦ αὐτοῦ Die fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung, 1873. Ὅρα ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ Fränkisches Recht und Römisches Recht ἐν τῇ Z. der Savigny-Stiftung τόμ. Α. (germ. Abt.) 1881.

39) Πρβ. ἰδίᾳ Brunner Deutsche Rechtsgeschichte, 1892, καὶ τοῦ αὐτοῦ Forschungen zur Geschichte des deutschen und französischen Rechts, 1894.

40) Schwarz Vierhundert Jahre deutscher Civilprocessgesetzgebung, 1898.

41) Ficker Forschungen zur italienischen Reichs- und Rechtsgeschichte, 1868-1870.

42) Wartmund Quellen zur Geschichte des römisch-canonischen Processes im Mittelalter, (ἐξακολουθεῖ ἐκδιδόμενον κατὰ τεύχη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1905.).

43) v. Halban Das römische Recht in den germanischen Volksstaaten, (3 τόμοι). 1907.

44) Glasson Les sources de la procédure civile française, 1882 καὶ τοῦ αὐτοῦ Histoire du droit et des institutions de la France, ἰδίᾳ τόμ. VI.

45) Πρβ. ἰδίᾳ Tardif La procédure civile et criminelle aux XIII et XIV siècles.

46) Pertile Storia della procedura (β' ἔκδ. ἐπιμελεία τοῦ Del Giudice).

47) Ὅρα τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν μέχρι μὲν τοῦ ἔτους 1905 ἐν R. Schmidt Lehrbuch des d. CPRechts (β' ἔκδ.) ἐν ἀρχῇ τῶν §§ 8-13, ἔκτοτε δὲ, μέχρι τοῦ ἔτους 1909, ἐν ταῖς μετ' ἄκρας ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ K a n n συντασσομέναις βιβλιογραφικαῖς ἐπετηρίσι τῆς Zeitschrift für deutschen Civilprocess (διὰ τὸ ἔτος 1905 ἐν τόμῳ ΛΓ, σελ. 209, διὰ τὸ ἔτος 1906 ἐν τόμῳ ΛΖ' σελ. 120, διὰ τὸ ἔτος 1907 ἐν τόμῳ ΛΘ' σελ. 139, διὰ τὸ ἔτος 1908 ἐν τόμῳ Μ' σελ. 358, διὰ τὸ ἔτος 1909 ἐν τόμῳ ΜΑ' σελ. 442). Ὅρα ὡσαύτως, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν Γαλλικὴν καὶ Ἰταλικὴν βιβλιογραφίαν, Ch i o v e n d a Romanesimo ect. καὶ τοῦ αὐτοῦ Principii di diritto processuale civile σελ. 21 καὶ 22.

Ἐκ τῶν πραγματειῶν, ἐν αἷς ἐρευνῶνται οἱ δικονομικοὶ θεσμοὶ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, δύνανται ἐνταῦθα νὰ ἐξαρθῶσι προσέτι αἱ ἑξῆς :

We i s m a n n Die Entwicklung der Principalintervention in Italien ἐν τῇ Zeitschrift der Savigny-Stiftung τόμ. Α' (Germ. Abt.).

Z i m m e r m a n n Der Glaubenseid, 1863.

O p e t Geschichte der Processeinleitungsformen, 1891.

R. S c h m i d t Die Klagänderung, 1887.

S k e d l Die Nichtigkeitsbeschwerde, 1886, καὶ τοῦ αὐτοῦ
Das Mahnverfahren, 1891.

K l e i n f e l l e r Die geschichtliche Entwicklung des Tatsachen-
eides, 1891.

M e n e s t r i n a Il processo civile nello stato pontificio, 1909.

S c h w a l b a c h Der Civilprocess des Pariser Parlaments, 1881.

G u i l h i e r m o z Enquêtes et procès. Étude sur la procédure
et le fonctionnement du Parlement au XIV siècle, 1892, καὶ τοῦ
αὐτοῦ La persistance du caractère oral dans la procédure civile
française (ἐν τῇ Nouvelle Revue historique de droit 1891 σ.21 κέξ.).

T a n o n L'ordre du procès civil au XIV siècle (ἐν τῇ Nou-
velle Revue historique de droit 1885 σελ. 307 κέξ.).

48) Πρβ. M i t t e i s Reichsrecht und Volksrecht in den östli-
chen Provinzen des römischen Kaiserreichs (1891) σελ. 400 - 444.
Ὅρα καὶ D e P a l o Teoria del titolo csecutivo (1901) σελ. 225 —
252, ἰδίᾳ σελ. 228 - 230.

49) Περὶ τοῦ γερμανικοῦ τούτου θεσμοῦ πρβ. W a c h Der ita-
lienische Arrestprocess § 2· ὅρα προσέτι op. cit. σελ. 56 καὶ σελ.
67 - 68.

50) K l e i n Zeit- und Geistesströmungen im Processe (Vortrag
gehalten in der Gehe-Stiftung zu Dresden am 9. November 1901),
σελ. 9.

51) Πρβ. R. S c h m i d t Lehrbuch des d. CPRechts § 14, K l e i n-
f e l l e r Lehrbuch des d. CPRechts § 3, H e l l w i g Lehrbuch des
d. CPRechts § 2.

52) Πρβ. R. S c h m i d t Lehrbuch des d. CPRechts (β' ἔκδ. 1906)
§§ 15 καὶ 19, K l e i n Pro futuro (1891) καὶ τοῦ αὐτοῦ Zeit- und
Geistesströmungen im Processe (1901), S k e d l Die sociale Be-
deutung der neuen [österreichischen] Civilprocessgesetze, Recto-
ratsrede, Czernowitz (1898), G r ü n b e r g Der socialpolitische
Gehalt der österreichischen Civilprocessgesetzgebung (1900),

Vierhaus Über die socialen und wirtschaftlichen Aufgaben der Civilprocessgesetzgebung (1903).

53) Anton Menger Das bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen (α' έκδ. 1890), ιδία κεφ. VII (Die Nachteile der Rechtsunkenntniss), X (Beurteilung der inneren Zustände im Civil- und Strafprocess), XI (Passivität des Richters im Civilprocesse), XII (Vorschläge zur Umbildung der Civilrechtspflege). Πρβ. καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἀναλαμβάνοντος τὴν πρυτανείαν τοῦ ἐν Βιέννῃ Πανεπιστημίου, ἐκφωνηθέντα τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1895 θαυμάσιον λόγον «περὶ τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς νομικῆς ἐπιστήμης» (Über die socialen Aufgaben der Rechtswissenschaft).

54) Αἱ κύριαι ἰδέαι τοῦ νέου κώδικος τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐκτίθενται ὡς ἄριστα ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Klein τῷ ἐκδοθέντι κατὰ τὸ ἔτος 1891 καὶ φέροντι τὸν τίτλον Pro futuro, ἔτι δὲ ἐν Skedl Österreichisches CProcht §§ 3-12 (ἐνθα καὶ κριτικὴ τῶν ἰδεῶν τούτων ἀπὸ νομοθετικῆς ἀπόψεως).

55) Πρβ. ιδία Wach Die Mündlichkeit im österreichischen Civilprocessentwürfe (1895) καὶ τοῦ αὐτοῦ Vorträge über den Reichscivilprocess (β' έκδ. 1896), Petersen Die Entwürfe zu einer Civilprocessordnung für Österreich und zu den dazu gehörigen Nebengesetzen ἐν Sächs. Archiv für bürgerl. Recht und Process τόμ. III, IV, Trutter Die österreichischen civilprocessualischen Gesetzentwürfe ἐν τῇ Grünhut's Zeitschrift τόμ. XXII σελ. 189 κέξ. καὶ τοῦ αὐτοῦ Schiedseid oder Parteienvernehmung? Bähr Die österreichischen Civilprocessentwürfe ἐν τῇ Zeitschrift für d. CProcess τόμ. IΘ' (1894) σελ. 79 κέξ., Demelius Kritische Studien zu den [österreichischen] Gesetzentwürfen (1893), Skedl Österreichisches Civilprocessrecht §§ 3-12 (1900), Cornfeld Civilprocessualische Grundsätze, R. Schmidt Lehrbuch des d. CProchts (β' έκδ.) §§ 18, 19 καὶ τοῦ αὐτοῦ Die Neuerungen im Civilprocessrecht nach der Amtsgerichtsnovelle vom 1. Juni 1909 κέξ. (1910) σελ. 6-20, (ἐνθα καὶ πλήρης εἰκὼν τῆς συγχρόνου ἐν Γερ-

μανία ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν αὐτόθι μεταρρυθμισιν τῆς πολιτικῆς δικονομίας).

56) Ἡ δικονομία αὕτη ἐγένετο νόμος τοῦ Κράτους τῇ 8 Ἰανουαρίου 1911. Πρβ. τὴν Γερμανικὴν ταύτης μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ ἐν Βουδαπέστη δικηγόρου A. S c h m i d t καὶ τὴν (εἰς τὴν Γερμανικὴν ὡσαύτως μεταφρασθεῖσαν) ἐξηγητικὴν ταύτης ἐρμηνείαν ὑπὸ τοῦ G o t t l (Ungarische Civilprozessordnung mit Erläuterungen von August Gottl, Senatpräsident der Königl. ungarischen Kurie, aus seinem Kommentar übersetzt, 1911).

57) Περὶ τῆς συγκριτικῆς μεθόδου ἐν τῇ δικονομικῇ ἐπιστήμῃ πρβ. K o h l e r Die rechtsvergleichende Methode in der Processwissenschaft ἐν Z. für d. CProcess τόμ. I' (1887) σελ. 194.

58) Ἀριστ. Ἠθικ. Νικομ. βιβλ. ζ' κεφ. γ' § 4.

59) Στοβ. Ἀνθολ. Περὶ ἀρχῆς §§ 81, 82.

60) Πλάτωνος Γοργ. 460 B, 488 A.

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,, Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ 8770

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000005326

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται Δραχμῆς

